અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.
DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.
==========

અશોક

વિરુદ્ધ

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય

(ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૨૨૪/૨૦૧૧)

૧૧ માર્ચ, ૨૦૧૫

[પિનાકી ચંદ્ર ઘોષ અને એન.વી. રમણા, ન્યાયમૂર્તિઓ]

એવિડન્સ એક્ટ, ૧૮૭૨ – કલમ ૧૦૬ – તેના હેઠળ પુરાવાનો બોજો – છેલ્લે સાથે જોયા હોવાના નિયમનો સ્વીકાર – હકીકતો પર, પત્ની અને બે પુત્રીઓની હત્યા – પતિ છેલ્લે મૃતકો સાથે જોવા મળેલ – નીચલી કોર્ટો દ્વારા આઇપીસીની કલમ ૩૦૨, ૨૦૧, ૪૯૮એ હેઠળ પતિને દોષિત ઠેરવવો અને સજા ફટકારવી, એવું ઠરાવીને કે છેલ્લે સાથે જોયા હોવાના સ્વીકારને કારણે પોતાના કેસની સ્પષ્ટતા કરવાનો અને સાબિત કરવાનો પુરાવાનો બોજો પતિ પર હતો જે સમજાવવામાં પતિ નિષ્ફળ રહ્યો હતો – અપીલ પર, ઠેરવ્યું કે: છેલ્લે સાથે જોયા હોવાના સિદ્ધાંતના સમર્થનમાં ફરિયાદપક્ષ કોઈ નિર્ણાયક પુરાવા લાવી શક્યું

નથી જેથી પુરાવાનો બોજો પતિ પર સ્થાનાંતરિત કરી શકાય – આમ, ફરિયાદપક્ષ પતિનો ગુનો શંકા રહિત સાબિત કરવામાં સ્પષ્ટપણે નિષ્ફળ ગયું છે – પતિની દોષસિદ્ધિ અને સજાનો હુકમ રદ કરવામાં આવે છે – પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ – કલમો ૩૦૨, ૨૦૧, ૪૯૮એ.

અપીલ મંજૂર કરતા, કોર્ટે ઠેરવેલ કે:

૧.૧ પુરાવાનો પ્રારંભિક બોજો ફરિયાદપક્ષ પર છે કે તે આરોપીના ગુના તરફ નિર્દેશ કરતા પૂરતા પુરાવા રજૂ કરે. જોકે, છેલ્લે સાથે જોયા હોવાના કિસ્સામાં, ફરિયાદપક્ષને ઘટના કેવી રીતે બની તેની ચોક્કસ વિગતો સાબિત કરવામાં મુક્તિ આપવામાં આવે છે કારણ કે આરોપી પોતે ઘટનાનું વિશેષ જ્ઞાન ધરાવતો હોય છે અને આથી, એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૦૬ મુજબ પુરાવાનો બોજો તેના પર હોય છે. તેથી, છેલ્લે સાથે જોયા હોવું તે પોતે નિર્ણાયક પુરાવો નથી પરંતુ ઘટનાની આસપાસના અન્ય સંજોગો, જેમ કે આરોપી અને મૃતક વચ્ચેના સંબંધો, તેમની વચ્ચેની દુશ્મનાવટ, અગાઉની શત્રુતાનો ઈતિહાસ, આરોપી પાસેથી હથિયારની રિકવરી વગેરે સાથે, મૃતકના મૃત્યુ અંગે ખુલાસો ન આપવો, તે ગુનાની ધારણા તરફ દોરી શકે છે. [પેરા ૧૩] [૩૮૪-ડી-એફ]

૧.૨ પ્રસ્તુત કેસમાં, ફરિયાદપક્ષ પોતાનો પ્રારંભિક બોજો નિભાવવામાં જ નિષ્ફળ ગયું છે. તેથી, ઘટનાઓ કેવી રીતે બની તેની સ્પષ્ટતા કરવા માટે પુરાવાનો બોજો આરોપી પર સ્થાનાંતરિત થવાનો પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી. એફઆઈઆર નોંધવામાં એક મહિનાનો વિલંબ પ્રથમ દૃષ્ટિએ જ ફરિયાદપક્ષના

સમગ્ર કેસને ઘડી કાઢેલો અને પાછળથી વિચારેલો બનાવે છે. પત્નીનું શબ મળી આવ્યા પછી તરત જ તેના માતા-પિતાએ કોઈ ફરિયાદ કે એફઆઈઆર કેમ ન કરી તેનો કોઈ ખુલાસો નથી. તે આશ્ચર્યજનક છે કે ફરિયાદપક્ષના કેસમાં ક્યાંય પણ આ વિલંબ સમજાવવામાં આવ્યો નથી. આરોપીએ ગુમ થયાના રિપોર્ટથી લઈને કલમ ૩૧૩ ના નિવેદન સુધી કેસના તમામ તબક્કે કોઈપણ વિસંગતતા વિના ખૂબ જ સુસંગત વાર્તા રજૂ કરી હતી. અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલું નિવેદન એક બુદ્ધિગમ્ય વાર્તા લાગે છે અને ફરિયાદપક્ષે આ સંસ્કરણનો સામનો કરવા માટે કશું કર્યું નથી. સેશન્સ જજે એવું માન્યું હતું કે વાર્તા અવિશ્વસનીય હતી કારણ કે આરોપી બાઈકમાં જે ઈંધણ પુરાવવા ગયો હતો તેનું બિલ રેકોર્ડ પર રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યો હતો. જોકે, આ તર્ક વાસ્તવિકતાથી ઘણો દૂર છે કારણ કે તે જાણીતું છે કે ભારતમાં પોતાના વાહનોમાં ઈંધણ પુરાવતી વખતે ઘણા લોકો રસીદ માગતા નથી અને આરોપીએ તેમ કરવાની અપેક્ષા રાખી ન હોય તેવું બની શકે. [પેરા ૧૬, ૧૭] [૩૮૬-સી-એચ; ૩૮૭-એ]

૧.૩ ઘટનાની તારીખે બનેલી બાબતોની સ્પષ્ટતા કરવા માટે પુરાવાનો બોજો આરોપી પર સ્થાનાંતરિત કરવાના સંબંધમાં, ફરિયાદપક્ષે એ હેતુ પર આધાર રાખ્યો હતો કે આરોપી-અપીલકર્તા પત્નીની માસી પાસેથી રૂ. ૨ લાખ મેળવવાની આશા રાખતો હતો. પરંતુ તે તાર્કિક રીતે ક્ષતિપૂર્ણ છે કારણ કે પત્નીના મૃત્યુથી આરોપી-અપીલકર્તા તે રકમનો હકદાર દાવેદાર બની જતો નથી. તદુપરાંત, આ હેતુ બે પુત્રીઓની હત્યાને સમજાવતો નથી. વાજબી હેતુનો

અભાવ ફરિયાદપક્ષના કેસને પ્રતિકૂળ અસર કરશે કારણ કે પ્રસ્તુત કેસ સંપૂર્ણપણે સંજોગોના પુરાવા પર આધારિત છે. [પેરા ૧૮] [૩૮૭-બી-ડી]

૧.૪ આરોપીએ તેના સહકર્મીને રાત્રિભોજન તૈયાર કરવા કહ્યું, બીજી સવારે ગુમ થયાનો અહેવાલ નોંધાવ્યો અને ગેસ એજન્સી પર પરિવારને છોડી દીધો – આ હકીકતોને ગુનાહિત પુરાવા તરીકે ગણવાના ટ્રાયલ કોર્ટના તર્કમાં કોઈ યોગ્યતા નથી. આરોપીએ તેના મિત્ર અને સહકર્મીને સામાન્ય ક્રમમાં રાત્રિભોજન તૈયાર કરવાનું કહ્યું હોઈ શકે કારણ કે તેને ગામમાંથી પરત ફરવામાં મોડું થવાનું હતું. વધુમાં, આરોપી માટે પોલીસ પાસે જાય તે પહેલાં પણ તેના પરિવારને શોધવાનો અને શોધી કાઢવાનો પ્રયાસ કરવો સ્વાભાવિક હતો. બીજી સવારે ગુમ થયાનો અહેવાલ નોંધાવવો અસ્વાભાવિક ન હતો. વળી, પત્ની અને બે પુત્રીઓને ગેસ એજન્સી પર છોડી દેવા તે એટલું અસામાન્ય ન હતું અને તે વ્યક્તિ-વ્યક્તિ પર આધાર રાખે છે. અગાઉની ઘટનાઓના સંબંધમાં, જે સાબિત થયું છે તે સાસરી પક્ષ અને આરોપી-અપીલકર્તા દ્વારા દહેજની માગણી છે. જ્યારે તેના માતા-પિતા મુલાકાતે આવતા ત્યારે પતિ તેની મૃતક પત્ની સાથે સૂતો ન હતો તેવો આક્ષેપ, આરોપી-અપીલકર્તા વિરુદ્ધનો એકમાત્ર આક્ષેપ છે. [પેરા ૧૯] [૩૮૭-ઈ-એચ]

૧.૫ છેલ્લે સાથે જોયા હોવાના સિદ્ધાંતના સમર્થનમાં ફરિયાદપક્ષ કોઈ નિર્ણાયક પુરાવા લાવી શક્યું નથી જેથી પુરાવાનો બોજો આરોપી-અપીલકર્તા પર સ્થાનાંતરિત કરી શકાય. આમ, ફરિયાદપક્ષ આરોપી-અપીલકર્તાનો ગુનો શંકા

રહિત સાબિત કરવામાં સ્પષ્ટપણે નિષ્ફળ ગયું છે. હાઇકોર્ટ તેમજ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને હુકમ રદ કરવામાં આવે છે. [પેરા ૨૦] [૩૮૮-એ-બી]

ત્રિમુખ મારૌતી કિરકન વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય (૨૦૦૬) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧૦૬; રામ ગુલાબ ચૌધરી વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય ૨૦૦૧ (૩) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૨૭૯ = (૨૦૦૧) ૮ એસ.સી.સી. ૩૧૧; નિકા રામ વિરુદ્ધ એચ.પી. રાજ્ય ૧૯૭૩ (૧) એસ.સી.આર. ૪૨૮ = (૧૯૭૨) ૨ એસ.સી.સી. ૮૦; કન્હૈયા લાલ વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય ૨૦૧૪ (૩) એસ.સી.આર. ૭૪૪ = (૨૦૧૪) ૪ એસ.સી.સી. ૭૧૫; હરિવદન બાબુભાઈ પટેલ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય ૨૦૧૩ (૧૦) એસ.સી.આર. ૮૮૯ : (૨૦૧૩) ૭ એસ.સી.સી. ૪૫ – સંદર્ભિત.

કેસ લો સંદર્ભ:

(૨૦૦૬) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧૦૬	સંદર્ભિત	પેરા ૯
૨૦૦૧ (૩) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૨૭૯	સંદર્ભિત	પેરા ૧૦
૧૯૭૩ (૧) એસ.સી.આર. ૪૨૮	સંદર્ભિત	પેરા ૧૧
૨૦૧૪ (૩) એસ.સી.આર. ૭૪૪	સંદર્ભિત	પેરા ૧૨
૨૦૧૩ (૧૦) એસ.સી.આર. ૮૮૯	સંદર્ભિત	પેરા ૧૪

ફોજદારી અપીલીય અધિકારક્ષેત્ર :

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૨૨૪/૨૦૧૧.

મહારાષ્ટ્ર ખાતેની બોમ્બે હાઈકોર્ટ, નાગપુર બેન્ચ દ્વારા ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૯૬/૨૦૧૦ માં પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૧૩.૧૨.૨૦૧૦ ના ચુકાદા અને હુકમ વિરુદ્ધ.

અપીલકર્તા વતી ગૌરવ અગ્રવાલ.

સામાવાળા વતી શંકર ચિલ્હાર્ગે એ.જી.એ. (મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય), અનિરુદ્ધ પી. માયી.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ પિનાકી ચંદ્ર ઘોષ દ્વારા આપવામાં આવેલ:

૧. આ ક્રિમિનલ અપીલ બોમ્બે હાઈકોર્ટ, નાગપુર બેન્ચના ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૯૬/૨૦૧૦ માં તારીખ ૧૩ ડિસેમ્બર ૨૦૧૦ ના આખરી હુકમ અને ચુકાદામાંથી ઉદ્ભવે છે, જેના દ્વારા હાઈકોર્ટે આરોપી-અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ અને સજા યથાવત રાખી છે. આરોપી-અપીલકર્તાને તેની પત્ની શુભાંગી અને બે પુત્રીઓ નમ્રતા અને જહાન્વીની હત્યા માટે ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ ની કલમ ૩૦૨, ૨૦૧ અને ૪૯૮એ હેઠળના ગુનાઓ માટે સેશન્સ જજ, ગઢચિરોલી દ્વારા દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો. તેને ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે અન્ય બાબતો સાથે આજીવન કેદ અને રૂ. ૧ લાખનો દંડ,

અને દંડ ન ભરે તો પાંચ વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૨૦૧ અને ૪૯૮એ હેઠળના ગુના માટેની સજાઓ એકસાથે ચાલવાની હતી.

૨. કેસની હકીકતો એવી છે કે અશોક, જે અહીં અપીલકર્તા છે, તે શુભાંગી (અહીં મૃતક) નો પતિ હતો અને તેમને બે પુત્રીઓ હતી, જહાન્વી (૫½ વર્ષની) અને નમ્રતા (૩½ વર્ષની), બંને મૃતક છે. આરોપી-અપીલકર્તા અને શુભાંગીના લગ્ન ૪ મે, ૨૦૦૧ ના રોજ રીતરિવાજ મુજબ થયા હતા. લગ્ન પહેલાં બંને એકબીજા સાથે શુભાંગીની માતાના પક્ષ તરફથી પિતરાઈ ભાઈ-બહેન તરીકે સંબંધિત હતા. તેમની સગાઈ સમયે આરોપી-અપીલકર્તા ડી.એડ. શિક્ષણ મેળવી રહ્યો હતો અને તે કોર્સ પૂરો કરવા માટે ૫ ગ્રામ સોનાની વીંટી અને એક ૧૫ ગ્રામ સોનાની ચેઇન સાથે રૂ. ૫૦,૦૦૦/- આપવામાં આવ્યા હતા. વધુમાં, લગ્નની વ્યવસ્થામાં રૂ. ૧ લાખ ખર્ચવામાં આવ્યા હતા. ત્યારબાદ, ૨૦૦૪ માં અશોકે ડી.એડ. પૂર્ણ કર્યું અને અરેર નવારગાંવ ખાતે 'શિક્ષણ સેવક' ની નોકરી મેળવી. અત્યાર સુધી શુભાંગી તેના સાસરે રહેતી હતી પરંતુ આરોપી-અપીલકર્તાને નોકરી મળ્યા બાદ બંને અરેર નવારગાંવમાં ભાડાના મકાનમાં રહેવા લાગ્યા હતા. સ્વીકાર્યપણે, લગ્નના ૬ વર્ષ સુધી તેમના સૌહાર્દપૂર્ણ સંબંધો હતા પરંતુ ૬ વર્ષ પછી તે તણાવપૂર્ણ બન્યા હતા. એવો આક્ષેપ છે કે એકવાર તેઓ અરેર નવારગાંવ રહેવા ગયા પછી આરોપી-અપીલકર્તાના માતા-પિતા તહેવારો પર તેમની મુલાકાત લેતા હતા. તેમની મુલાકાતો દરમિયાન, એવો આક્ષેપ છે કે

આરોપી-અપીલકર્તાના પિતા અને આરોપી-અપીલકર્તા ગુમ વાતો કરતા હતા અને આરોપી-અપીલકર્તા શુભાંગી સાથે સૂતો ન હતો. એવો પણ આક્ષેપ છે કે આરોપી-અપીલકર્તાના પિતા મેણાં મારતા હતા કે તેમના પુત્રને તેની પત્ની તરીકે વધુ કમાણી કરતી સ્ત્રી મળી શકી હોત અને એ પણ કે શુભાંગીની એક આંખમાં ત્રાંસી દૃષ્ટિ હતી.

૩. તે કમનસીબ દિવસે, એટલે કે ૨૬ ઓગસ્ટ ૨૦૦૮ ના રોજ, આરોપી-અપીલકર્તા જે વાર્તા રજૂ કરે છે તે એવી છે કે તેણે કપડાં અને અન્ય વસ્તુઓ ખરીદવા માટે તેની પત્ની અને ૨ પુત્રીઓ સાથે નજીકના ગામ વડસા જવા માટે તેની શાળામાંથી અડધા દિવસની રજા લીધી હતી. પાછા ફરતી વખતે, તેની બાઈકનું ઈંધણ ખતમ થઈ ગયું અને તેથી તેણે તેની પત્ની અને બે પુત્રીઓને એચ.પી. ગેસ સ્ટેશન પર ઉતાર્યા જ્યાં હોટલ પણ હતી. તે ઈંધણ લેવા ગયો અને ૧૫-૨૦ મિનિટમાં પાછો ફર્યો. જ્યારે તે પાછો આવ્યો, ત્યારે જ્યાં તેણે તેમને ઉતાર્યા હતા તે જગ્યાએથી શુભાંગી, નમ્રતા અને જહાન્વી ગુમ જણાયા. તેણે જણાવ્યું છે કે આસપાસ શોધ્યા પછી તેણે વિચાર્યું કે તેઓ ગામ જવા નીકળી ગયા હશે તેથી તે ગામ તરફ ગયો પરંતુ તે તેમને શોધી શક્યો નહીં. તેણે બીજા દિવસે સવારે ૯:૩૦ વાગ્યે ગુમ થયાની નોંધ કરાવી અને શુભાંગીના પરિવારને પણ જાણ કરી કે તેણી બંને પુત્રીઓ સાથે ગુમ છે. શુભાંગીના પિતા અને માતા હરિભાઉ (આરોપીના મિત્ર) ના ઘરે આરોપી-અપીલકર્તાને મળ્યા હતા, જ્યાં આરોપી તે સમયે હતો. પરંતુ, કથિત રીતે આરોપીએ શુભાંગીના માતા-પિતા સાથે

યોગ્ય રીતે વાત કરી ન હતી અને પોતાની પત્ની અને ૨ પુત્રીઓની શોધમાં નીકળી ગયો હતો.

૪. તેઓ ૨૯ ઓગસ્ટ, ૨૦૦૮ સુધી ત્રણ દિવસ સુધી ગુમ થયેલી વ્યક્તિઓને શોધી શક્યા નહીં, જ્યારે વૈનગંગા નદીમાંથી સિઓની ઘાટ પરથી એક શબ મળી આવ્યું. શબની ઓળખ નમ્રતા તરીકે થઈ હતી અને તે સડી ગયેલી હાલતમાં હોવાથી સ્થળ પર જ પોસ્ટમોર્ટમ કરવામાં આવ્યું હતું. એવું બહાર આવ્યું હતું કે મૃત્યુ ગળું દબાવવાને કારણે થયું હતું. વધુમાં એવું જાણવા મળ્યું હતું કે મૃત્યુ છેલ્લા ભોજન પછીના ૪ કલાકની અંદર થયું હોવું જોઈએ. જ્યાં શબ મળ્યું હતું તે જ સ્થળે અંતિમ સંસ્કાર કરવામાં આવ્યા હતા. બીજા દિવસે શુભાંગીનું શબ નમ્રતા જેવી જ સ્થિતિમાં મળી આવ્યું હતું અને પોસ્ટમોર્ટમમાં સમાન તબીબી પુરાવા બહાર આવ્યા હતા.

૫. એક પ્રદીપ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૬) ના પુરાવા પણ લેવામાં આવ્યા હતા. તે શાળામાં આરોપી-અપીલકર્તાનો સહકર્મી છે. તેણે જુબાની આપી કે ૨૬ ઓગસ્ટ ૨૦૦૮ ના રોજ આરોપી-અપીલકર્તાએ શાળામાંથી અડધા દિવસની રજા લીધી હતી અને જતી વખતે તેને રાત્રિભોજન તૈયાર કરવા કહ્યું હતું કારણ કે તેને વડસાથી પરત ફરવામાં મોડું થશે. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૬ એ વધુમાં જુબાની આપી કે એકવાર રાત્રિભોજન તૈયાર થઈ ગયા પછી તેણે આરોપી-અપીલકર્તાને ફોન કર્યો પરંતુ તેણે જવાબ આપ્યો નહીં. જ્યારે આરોપી-અપીલકર્તા સાંજે લગભગ ૭:૪૫ વાગ્યે પરત ફર્યો ત્યારે તેણે તેના ગુમ થયેલા પરિવાર વિશે તેને

જાણ કરી.

૬. ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧ (શુભાંગીના પિતા), ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૪ (શુભાંગીની માતા), ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૫ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૪ ની બહેન), ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૬ (પ્રદીપ, આરોપીનો સહકર્મી) અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૭ (તપાસ અધિકારી) ના પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કર્યા બાદ અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવ્યો હતો. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૨ અને ૩ ઔપચારિક સાક્ષીઓ હતા. ટ્રાયલ કોર્ટે નોંધ્યું કે આ કેસ સંજોગોના પુરાવા પર આધારિત છે કારણ કે કોઈ પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષી નહોતો. આ કેસમાં આરોપી પર જે હેતુ આરોપવામાં આવ્યો હતો તે એવો હતો કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૫, જે શુભાંગીની માસી છે, તેના બેંક ખાતામાં લગભગ રૂ. ૨ લાખ હતા જે તેણીને પોતાની ખેતીની જમીનના વેચાણની આવક પેટે મળ્યા હતા. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૫ નિઃસંતાન હોવાથી તેણીએ શુભાંગીને પોતાની વારસદાર તરીકે નોમિનેટ કરી હતી. કથિત રીતે આરોપી-અપીલકર્તાએ અગાઉ શુભાંગી મારફતે આ રકમની માગણી કરી હતી અને શુભાંગીએ પોતાની માસી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૫) પાસે પૈસા માગવાની ના પાડી દીધી હતી. ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો છે કે આરોપી-અપીલકર્તાએ તે પૈસા માટે શુભાંગીની હત્યા કરી જે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૫ ના ખાતામાં હતા. દોષિત ઠેરવવામાં ટ્રાયલ કોર્ટનો તર્ક એ હતો કે સ્વીકાર્યપણે, આરોપી-અપીલકર્તા છેલ્લે ત્રણ મૃતકો સાથે જોવા મળ્યો હતો અને વિદ્વાન સેશન્સ જજના મતે હેતુ મજબૂત હતો. આ સંજોગોમાં, મૃતક વ્યક્તિઓના મૃત્યુની આસપાસના શંકાસ્પદ

સંજોગોની સ્પષ્ટતા કરવાનો પુરાવાનો બોજો આરોપી પર હતો. એવું જાણવા મળ્યું હતું કે પોલીસમાં ગુમ થયાની નોંધ કરાવવામાં અસામાન્ય વિલંબ થયો હતો કારણ કે તે આખી રાત વીતી ગયા પછી નોંધાવવામાં આવી હતી. વળી, આરોપી-અપીલકર્તા પોતાનો કેસ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો કે તે કપડાં, તેલ વગેરે ખરીદવા વડસા ગયો હતો કારણ કે તેણે તે હકીકત સાબિત કરવા માટે કોઈ બિલ રજૂ કર્યા ન હતા. આરોપી પેટ્રોલની રસીદ રજૂ કરવામાં પણ નિષ્ફળ ગયો જે તે કથિત રીતે રસ્તામાં પોતાના પરિવારને ઉતારીને પુરાવવા ગયો હતો. ઉપરાંત, ટ્રાયલ કોર્ટને તે અસંભવિત લાગ્યું કે કોઈ પોતાની પત્ની અને બે પુત્રીઓને રસ્તા પર ઉતારી દે જ્યારે પેટ્રોલ પંપ પર ઈંધણ પુરાવવા જતી વખતે અંતર ચાલીને જઈ શકાય તેટલું હતું. આ સંજોગોમાં, વિદ્વાન સેશન્સ જજે ઠેરવેલ કે છેલ્લે સાથે જોયા હોવાના સ્વીકારને કારણે પોતાના કેસની સ્પષ્ટતા કરવાનો અને સાબિત કરવાનો પુરાવાનો બોજો આરોપી પર હતો.

૭. હાઇકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના તર્ક સાથે સંમતિ દર્શાવી અને એવું ઠરાવ્યું કે એવિડન્સ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૧૦૬ લાગુ પડે છે અને આરોપી-અપીલકર્તાએ સંજોગો સમજાવ્યા નથી. તેથી, હાઇકોર્ટે અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ અને સજા યથાવત રાખી હતી.

૮. અમે બંને પક્ષોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે. વિચારણાનો મુખ્ય મુદ્દો જે આ કેસમાં ઉપસ્થિત થાય છે તે એ છે કે શું 'છેલ્લે સાથે જોયા હોવાના' નિયમને કારણે મૃતક વ્યક્તિઓના મૃત્યુની સ્પષ્ટતા કરવાનો પુરાવાનો બોજો

આરોપી પર સ્થાનાંતરિત થાય છે? જોકે, તે પ્રશ્નનો ઉત્તર આપવાનો પ્રયાસ કરતાં પહેલાં, નીચેના કેટલાક મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં રાખવા સુસંગત રહેશે:

(૧) એફઆઈઆર નોંધવામાં લગભગ એક મહિનાનો અસ્પષ્ટ વિલંબ થયો છે. નમ્રતા અને શુભાંગીના શબ અનુક્રમે ૨૯ અને ૩૦ ઓગસ્ટ, ૨૦૦૮ ના રોજ મળ્યા હતા જ્યારે એફઆઈઆર ૨૭ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૮ ના રોજ નોંધાઈ હતી.

(૨) આરોપી દ્વારા ત્રણ વ્યક્તિઓની હત્યા કેવી રીતે કરવામાં આવી તે અંગે ફરિયાદપક્ષે કોઈ વાર્તા કે પોતાનું કોઈ સંસ્કરણ રજૂ કર્યું નથી.

(૩) આરોપીના કલમ ૩૧૩ ના નિવેદનમાં પણ એવો કોઈ પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો નથી કે શું તેણે મૃતક વ્યક્તિઓની હત્યા કરી હતી.

૯. 'છેલ્લે સાથે જોયા હોવાનો' સિદ્ધાંત આ કોર્ટ દ્વારા *ત્રિમુખ મારોતી કિરકન વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, (૨૦૦૬) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧૦૬* માં નીચેના શબ્દોમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે:

> "જ્યાં આરોપી પર તેની પત્નીની હત્યા કરવાનો આક્ષેપ હોય અને ફરિયાદપક્ષ એ દર્શાવવા માટે પુરાવા રજૂ કરવામાં સફળ થાય કે ગુનો બનતાં પહેલાં થોડા સમય અગાઉ તેઓ સાથે જોવા મળ્યા હતા અથવા ગુનો તે નિવાસસ્થાનમાં બને છે જ્યાં પતિ પણ સામાન્ય રીતે રહેતો હોય, ત્યાં સતત એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જો આરોપી પત્નીને ઈજાઓ કેવી રીતે થઈ તે અંગે કોઈ ખુલાસો આપતો નથી અથવા એવો ખુલાસો આપે છે

જે ખોટો જણાય છે, તો તે એક મજબૂત સંજોગ છે જે નિર્દેશ કરે છે કે તે ગુનો કરવા માટે જવાબદાર છે. આમ, છેલ્લે સાથે જોયા હોવાનો સિદ્ધાંત પુરાવાનો બોજો આરોપી પર સ્થાનાંતરિત કરે છે, જેમાં તેણે ઘટના કેવી રીતે બની હતી તેની સ્પષ્ટતા કરવાની જરૂર પડે છે. આરોપી આ સંબંધમાં કોઈ ખુલાસો આપવામાં નિષ્ફળ જાય, તો તેની વિરુદ્ધ ખૂબ જ મજબૂત ધારણા ઊભી થશે."

૧૦. *રામ ગુલાબ ચૌધરી વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, (૨૦૦૧) ૮ એસ.સી.સી. ૩૧૧* માં, આરોપીઓ એક છોકરા પર ઘાતકી હુમલો કર્યા પછી તેને લઈ ગયા અને તે પછી તે છોકરો જીવતો જોવા મળ્યો ન હતો કે તેનો શબ પણ મળ્યો ન હતો. જોકે આરોપીઓએ તે છોકરાને લઈ ગયા પછી શું કર્યું તે અંગે કોઈ ખુલાસો આપ્યો ન હતો. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે આરોપી તરફથી છોકરા વિશેના કોઈપણ ખુલાસાના અભાવે, તેઓએ છોકરાની હત્યા કરી હોવાનું અનુમાન કરવા માટે સંપૂર્ણ ઔચિત્ય હતું.

૧૧. *નિકા રામ વિરુદ્ધ એચ.પી. રાજ્ય, (૧૯૭૨) ૨ એસ.સી.સી. ૮૦* માં, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે પત્નીની "ખૂખરી" થી હત્યા કરવામાં આવી ત્યારે આરોપી એકલો જ ઘરમાં પોતાની પત્ની સાથે હતો તે હકીકત અને આરોપીના તેની સાથેના સંબંધો તણાવપૂર્ણ હતા તે હકીકત, તેના દ્વારા કોઈપણ યોગ્ય ખુલાસાના અભાવે, તેના ગુના તરફ નિર્દેશ કરશે.

૧૨. આ મુદ્દા પરનો અદ્યતન ચુકાદો *કન્હૈયા લાલ વિરુદ્ધ રાજસ્થાન*

રાજ્ય, (૨૦૧૪) ૪ એસ.સી.સી. ૭૧૫ છે. આ કેસમાં આ કોર્ટે ઠેરવેલ કે છેલ્લે સાથે જોયા હોવાનો સંજોગ પોતાનામાં જ અને અનિવાર્યપણે એવા અનુમાન તરફ દોરી જતો નથી કે આરોપીએ જ ગુનો કર્યો છે. આરોપી અને ગુના વચ્ચેના જોડાણને સ્થાપિત કરતું કંઈક વિશેષ હોવું જોઈએ. આરોપીના ભાગે માત્ર સ્પષ્ટતાનો અભાવ પોતે જ આરોપી વિરુદ્ધ ગુનાની સાબિતી તરફ દોરી શકે નહીં.

૧૩. ઉપર જણાવેલ ચુકાદાઓ અને આ કોર્ટ દ્વારા વર્ષોના ગાળામાં આપવામાં આવેલા અન્ય ઘણા ચુકાદાઓના અભ્યાસ પરથી, નિયમનો સારાંશ એ રીતે આપી શકાય કે પુરાવાનો પ્રારંભિક બોજો ફરિયાદપક્ષ પર છે કે તે આરોપીના ગુના તરફ નિર્દેશ કરતા પૂરતા પુરાવા રજૂ કરે. જોકે, છેલ્લે સાથે જોયા હોવાના કિસ્સામાં, ફરિયાદપક્ષને ઘટના કેવી રીતે બની તેની ચોક્કસ વિગતો સાબિત કરવામાં મુક્તિ આપવામાં આવે છે કારણ કે આરોપી પોતે ઘટનાનું વિશેષ જ્ઞાન ધરાવતો હોય છે અને આથી, એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૦૬ મુજબ પુરાવાનો બોજો તેના પર હોય છે. તેથી, છેલ્લે સાથે જોયા હોવું તે પોતે નિર્ણાયક પુરાવો નથી પરંતુ ઘટનાની આસપાસના અન્ય સંજોગો, જેમ કે આરોપી અને મૃતક વચ્ચેના સંબંધો, તેમની વચ્ચેની દુશ્મનાવટ, અગાઉની શત્રુતાનો ઇતિહાસ, આરોપી પાસેથી હથિયારની રિકવરી વગેરે સાથે, મૃતકના મૃત્યુ અંગે ખુલાસો ન આપવો, તે ગુનાની ધારણા તરફ દોરી શકે છે.

૧૪. અહીં હરિવદન બાબુભાઈ પટેલ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય, (૨૦૧૩) ૭ એસ.સી.સી. ૪૫ નો અન્ય એક ચુકાદો સુસંગત રહેશે. આ કેસમાં, આ કોર્ટે જોયું

કે મૃતકના મૃત્યુ અને તેને છેલ્લે આરોપી સાથે જોવામાં આવ્યો તે વચ્ચેનો સમયગાળો પણ સુસંગત હોઈ શકે છે. વર્તમાન કેસમાં, સેશન્સ જજે આરોપી વિરુદ્ધ નીચેના ગુનાહિત પુરાવાઓ શોધ્યા હતા:

(૧) ૨૬ ઓગસ્ટ ૨૦૦૮ ના રોજ અડધા દિવસની પરચુરણ રજા લેવી.

(૨) જ્યારે તમામ મૃતકો આરોપી-અપીલકર્તાની સોબતમાં હતા ત્યારે છેલ્લે જોવામાં આવ્યા હતા.

(૩) ઉક્ત સોબતમાંથી ત્રણ મૃતક વ્યક્તિઓનું રહસ્યમય રીતે ગાયબ થવું.

(૪) આરોપી-અપીલકર્તાનું વર્તન:

(એ) સહકર્મીને રાત્રિભોજન તૈયાર કરવા કહેવું;

(બી) બીજા દિવસે ગુમ થયા અંગે પોલીસને જાણ કરવી;

(સી) મૃતકના સંબંધીઓની હાજરીમાં આરોપી-અપીલકર્તાનું વલણ;

(ડી) ૨ પુત્રીઓ અને પત્નીને એચ.પી. ગેસ એજન્સી પર છોડી દેવા.

(૫) બચાવપક્ષની અસત્યતા.

(૬) મૃતક પ્રત્યે નાપસંદગી.

(૭) શાલિનીબાઈ દ્વારા શુભાંગીના નામે રાખવામાં આવેલી રકમની માગણી.

(૮) પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટ.

૧૫. હવે, એ નોંધવું જોઈએ કે ફરિયાદપક્ષના કેસમાં નીચેની ખામીઓને અવગણી શકાય નહીં:

(૧) એફઆઈઆર એક મહિનાના વિલંબ પછી નોંધવામાં આવી હતી અને આવા વિલંબ માટે કોઈ ખુલાસો આપવામાં આવ્યો નથી.

(૨) આરોપી દ્વારા મૃતકોમાંના કોઈની પણ વિરુદ્ધ અગાઉ કોઈ શારીરિક ક્રૂરતા આચરવામાં આવી હોય તેવી કોઈ ઘટના બની નથી.

(૩) ફરિયાદપક્ષ દ્વારા આક્ષેપ કરાયેલ હેતુ, જો સ્વીકારવામાં આવે તો પણ, એ સ્પષ્ટ કરતો નથી કે શુભાંગીની હત્યા કરીને આરોપીને શાલિનીબાઈના બેંક ખાતામાં રહેલા પૈસા કેવી રીતે મળશે. શુભાંગી તે ખાતામાં માત્ર નોમિની હતી અને તે પૈસાની માલિક ન હતી. તેણીના મૃત્યુથી આરોપી તે પૈસાનો કાયદેસર હકદાર દાવેદાર બની શક્યો ન હોત. કોઈપણ સંજોગોમાં, આ હેતુ પુત્રીઓના મૃત્યુને સમજાવવા માટે સંપૂર્ણપણે અપ્રસ્તુત છે.

(૪) ફરિયાદપક્ષે ૨૬ ઓગસ્ટ ૨૦૦૮ ના રોજ કઈ બાબતો બની હતી તે

અંગે પોતાનું કોઈ સંસ્કરણ આપ્યું જ નથી.

૧૬. ઉપરોક્ત મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે વર્તમાન કેસમાં ફરિયાદપક્ષ પોતાનો પ્રારંભિક બોજો નિભાવવામાં જ નિષ્ફળ ગયું છે. તેથી, ઘટનાઓ કેવી રીતે બની તેની સ્પષ્ટતા કરવા માટે પુરાવાનો બોજો આરોપી પર સ્થાનાંતરિત થવાનો પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી. સૌથી પહેલું અને મહત્ત્વપૂર્ણ, એફઆઈઆર નોંધવામાં એક મહિનાનો વિલંબ પ્રથમ દૃષ્ટિએ જ ફરિયાદપક્ષના સમગ્ર કેસને ઘડી કાઢેલો અને પાછળથી વિચારેલો બનાવે છે. શુભાંગીનું શબ મળી આવ્યા પછી તરત જ તેના માતા-પિતાએ કોઈ ફરિયાદ કે એફઆઈઆર કેમ ન કરી તેનો કોઈ ખુલાસો નથી. તે આશ્ચર્યજનક છે કે ફરિયાદપક્ષના કેસમાં ક્યાંય પણ આ વિલંબ સમજાવવામાં આવ્યો નથી.

૧૭. બીજું, આરોપીએ ગુમ થયાના રિપોર્ટથી લઈને કલમ ૩૧૩ ના નિવેદન સુધી કેસના તમામ તબક્કે કોઈપણ વિસંગતતા વિના ખૂબ જ સુસંગત વાર્તા રજૂ કરી હતી. તે જણાવે છે કે ૨૬ ઓગસ્ટ ૨૦૦૮ ના રોજ વડસાથી પરત ફરતી વખતે તેની બાઈકમાં ઈંધણ ખતમ થઈ ગયું હતું તેથી તેણે તેની પત્ની અને બે પુત્રીઓને એચ.પી. ગેસ એજન્સી પર ઉતાર્યા હતા જેથી તે પેટ્રોલ પંપ પરથી ઈંધણ લેવા પાછો જઈ શકે. જ્યારે તે ૧૫-૨૦ મિનિટમાં પાછો ફર્યો, ત્યારે શુભાંગી અને બે પુત્રીઓનું કોઈ નામનિશાન ન હતું. આ, અમને, એક બુદ્ધિગમ્ય વાર્તા લાગે છે અને ફરિયાદપક્ષે આ સંસ્કરણનો સામનો કરવા માટે કશું કર્યું નથી. સેશન્સ જજે એવું માન્યું હતું કે આ વાર્તા અવિશ્વસનીય હતી કારણ કે આરોપી

બાઈકમાં જે ઈંધણ પુરાવવા ગયો હતો તેનું બિલ રેકોર્ડ પર રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યો હતો. જોકે, અમને આ તર્ક વાસ્તવિકતાથી ઘણો દૂર લાગે છે કારણ કે તે જાણીતું છે કે ભારતમાં પોતાના વાહનોમાં ઈંધણ પુરાવતી વખતે ઘણા લોકો રસીદ માગતા નથી અને આરોપીએ તેમ કરવાની અપેક્ષા રાખી ન હોય તેવું બની શકે.

૧૮. ૨૬ ઓગસ્ટ ૨૦૦૮ ની ઘટનાની સ્પષ્ટતા કરવા માટે આરોપી પર પુરાવાના બોજને સ્થાનાંતરિત કરવાના સંબંધમાં, ફરિયાદપક્ષે તે હેતુ પર આધાર રાખ્યો છે કે આરોપી-અપીલકર્તા શાલિનીબાઈ પાસેથી રૂ. ૨ લાખ મેળવવાની આશા રાખતો હતો. પરંતુ અમે ઉપર નોંધ્યું છે તેમ, તે તાર્કિક રીતે ક્ષતિપૂર્ણ છે કારણ કે શુભાંગીના મૃત્યુથી આરોપી-અપીલકર્તા તે રકમનો કાયદેસર હકદાર દાવેદાર બની જતો નથી. તદુપરાંત, આ હેતુ બે પુત્રીઓની હત્યાને સમજાવતો નથી. વાજબી હેતુનો અભાવ ફરિયાદપક્ષના કેસને પ્રતિકૂળ અસર કરશે કારણ કે વર્તમાન કેસ સંપૂર્ણપણે સંજોગોના પુરાવા પર આધારિત છે.

૧૯. વધુમાં, આરોપીએ તેના સહકર્મીને રાત્રિભોજન તૈયાર કરવા કહ્યું, બીજી સવારે ગુમ થયાનો અહેવાલ નોંધાવ્યો અને એચ.પી. ગેસ એજન્સી પર પરિવારને છોડી દીધો – આ હકીકતોને ગુનાહિત પુરાવા તરીકે ગણવાના ટ્રાયલ કોર્ટના તર્કમાં અમને કોઈ યોગ્યતા જણાતી નથી. આરોપીએ તેના મિત્ર અને સહકર્મીને સામાન્ય ક્રમમાં રાત્રિભોજન તૈયાર કરવાનું કહ્યું હોઈ શકે કારણ કે તેને વડસાથી પરત ફરવામાં મોડું થવાનું હતું. વધુમાં, આરોપી માટે પોલીસ પાસે જાય

તે પહેલાં પણ પોતાના પરિવારને શોધવાનો અને શોધી કાઢવાનો પ્રયાસ કરવો સ્વાભાવિક હતો. અમને એવું લાગતું નથી કે બીજી સવારે ગુમ થયાનો અહેવાલ નોંધાવવો અસ્વાભાવિક હતો. વળી, પત્ની અને બે પુત્રીઓને એચ.પી. ગેસ એજન્સી પર છોડી દેવા તે એટલું અસામાન્ય નથી અને તે વ્યક્તિ-વ્યક્તિ પર આધાર રાખે છે. અગાઉની ઘટનાઓના સંબંધમાં, જે સાબિત થયું છે તે સાસરી પક્ષ અને આરોપી-અપીલકર્તા દ્વારા દહેજની માગણી છે. જ્યારે તેના માતા-પિતા મુલાકાતે આવતા ત્યારે પતિ તેની મૃતક પત્ની સાથે સૂતો ન હતો તેવો આક્ષેપ, આરોપી-અપીલકર્તા વિરુદ્ધનો એકમાત્ર આક્ષેપ છે.

૨૦. ઉપરોક્ત ચર્ચા પરથી, અમે નિષ્કર્ષ પર આવીએ છીએ કે છેલ્લે સાથે જોયા હોવાના સિદ્ધાંતના સમર્થનમાં ફરિયાદપક્ષ કોઈ નિર્ણાયક પુરાવા લાવી શક્યું નથી જેથી પુરાવાનો બોજો આરોપી-અપીલકર્તા પર સ્થાનાંતરિત કરી શકાય. આ બાબતને ધ્યાનમાં લેતાં, ફરિયાદપક્ષ આરોપી-અપીલકર્તાનો ગુનો શંકા રહિત સાબિત કરવામાં સ્પષ્ટપણે નિષ્ફળ ગયું છે. તેથી, અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને હાઇકોર્ટ તેમજ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને હુકમ રદ કરવામાં આવે છે. જો અન્ય કોઈ કેસના સંબંધમાં જરૂર ન હોય તો અપીલકર્તાને તાત્કાલિક મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.